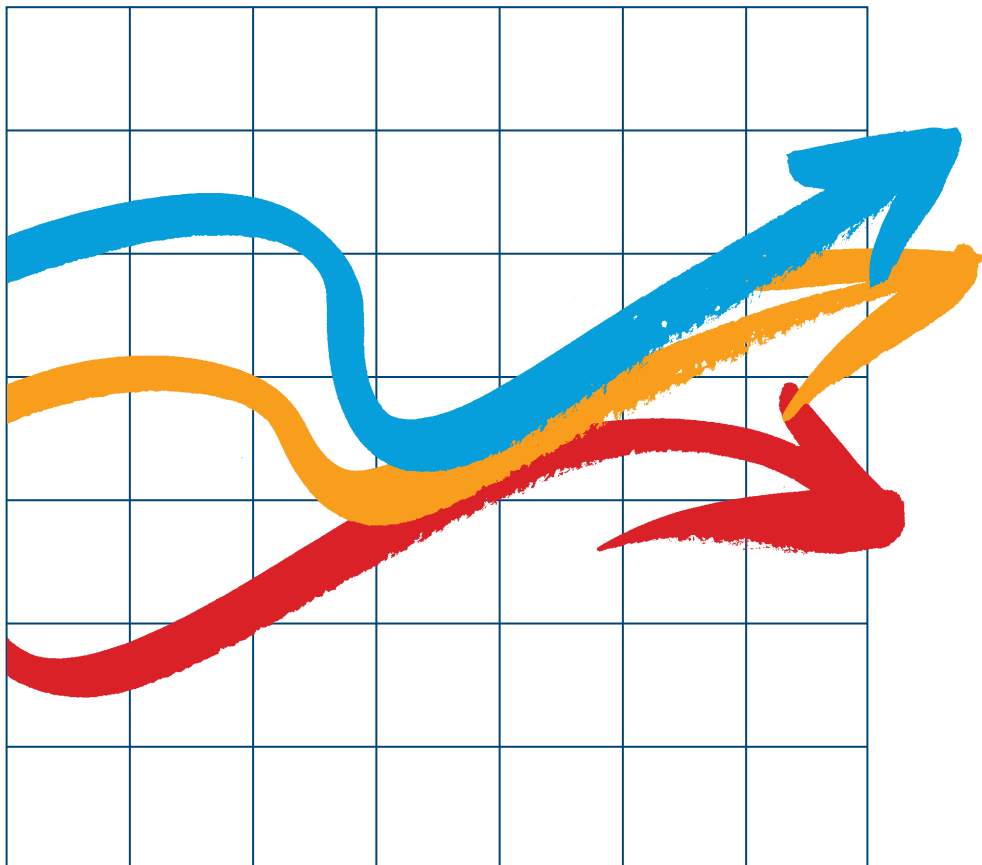

Konjunkturbarometer Norrland

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	2
Branschanalyser	
Tillverkningsindustri	4
Massa- och pappersindustri	5
Verkstadsindustri	6
Trävaruindustri	7
Byggnadsindustri	8
Industriinvesteringar	8
Uppdragsverksamhet	9
IT-verksamhet	9
Detaljhandel	10
Turism	10
Exporten i Norrland	11
Länsöversikter	
Gävleborgs län	12
Västernorrlands län	13
Jämtlands län	14
Västerbottens län	15
Norrbottnens län	16
Branschöversikt	17
Undersökningsmetodik	17

Intressenter

En årlig konjunkturbarometer för Norrland har genomförts sedan 1988. Ett uppehåll gjordes 1999. Den görs i dag av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Norrlandsfonden.

Projektansvarig

Mikael Backgård, Norrlandsfonden
tfn 0920-24 42 68
mikael.backgard@norrlandsfonden.se

Produktion

Bo Sandén, Statistiska centralbyrån
tfn 08-506 946 94, bo.sanden@scb.se

Fler exemplar av rapporten kan rekvireras direkt från någon av ovanstående kontaktpersoner. En pdf-fil kan hämtas hem från www.norrlandsfonden.se. OH-material med diagram från denna rapport kan beställas från SCB.

Om undersökningen

Konjunkturbarometern för Norrland bygger på en postenkät till ca 850 företag inom följande huvudbranscher: tillverkningsindustri, byggnadsindustri, detaljhandel, uppdragsverksamhet, IT-verksamhet samt turism. Undersökningen, som ger en totalbild för hela Norrland, har dessutom brutits ned på de 5 länen Gävleborgs län, Västernorrlands län, Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län.

Höstens mätningar – där svaren från företagen samlats in under september och oktober månad – avser utfall för första halvåret 2005, en nulägesbeskrivning för hösten i år och en prognos för första halvåret 2006.

En utförligare beskrivning av undersökningen finns under rubriken Undersökningsmetodik på sidan 17.

Ännu ett steg i rätt riktning

Resultatet från höstens konjunkturbarometer visar att det norrländska näringslivet tagit ytterligare ett steg i rätt riktning på konjunkturkurvan sedan den förra mätningen gjordes förra hösten. För ett år sedan kunde vi glädjande nog konstatera att Norrland åter var på väg mot bättre tider efter några år med försvagad efterfrågan och lågt kapacitetsutnyttjande i många företag. Det var uppenbart att en bred konjunkturuppgång då pågick i hela regionen. De förbättringar som företagen redovisade var i många fall mycket påtagliga.

Den optimism som genomsyrade företagens prognoser och förväntningar inför våren 2005 ingav också förhoppningar om att den positiva utvecklingen skulle kunna fortsätta och även förstärkas i år. Redan under våren i år kunde det dock befaras att uppgången var på väg att brytas. I anslutning till de kraftigt stigande råoljepriserna kom allt fler signaler om att den svenska ekonomin kommit in i en svacka. Det riktiga lyftet i konjunkturen har ännu inte velat infinna sig.

Det ekonomiska utfallet, som inte helt nått upp till företagens förväntningar, får ändå betraktas som klart positivt. Det Konjunkturindex som beräknas för att sammanfatta det ekonomiska läget i Norrland står under hösten i +17, dvs. något över det intervall på 0 ± 15 indexenheter som kan sägas avgränsa en normalkonjunktur. Det innebär också en

viss förbättring från förra höstens index på +12.

Även om konjunkturen förstärkts på bred front sedan förra hösten är den regionala konjunkturbilden fortfarande ganska splittrad. Allra bäst är läget fortfarande i Gävleborg, men Norrbotten gör nu en snabb framryckning och har passerat Västerbotten på konjunkturkurvan. Även för Västernorrland och Jämtland, som fortfarande släpar efter de övriga länen något i utvecklingen, är läget klart tillfredstillande.

En viktig faktor bakom den positiva utvecklingen i år är byggindustrin som varit något av motor i uppgången. En annan drivkraft är tillverkningsindustrin, som flyttat fram sin position ytterligare. Stål- och metallindustrin samt verkstadsindustrin, för vilka högkonjunktoren består, fortsätter att ligga i topp i den norrländska branschkonjunkturen. Anmärkningsvärt är också den kraftiga förbättring som skett inom turismnäringen det senaste året, och där förväntningarna är högt ställda även på nästa år.

Även på många andra håll i näringslivet lyser optimismen glädjande nog tydligt igenom i företagens rapporter inför våren 2006. I samtliga län räknar t.ex. detaljhandeln med en kraftig förstärkning efter årsskiftet, men även tillverkningsindustrin ser ut att bli en viktig drivkraft. Genomgående har företagen i Norrbotten mycket höga förväntningar på utvecklingen nästa halvår, och kan få den

starkaste konjunkturen i Norrland till våren.

Avslutningsvis vill jag tacka de företag som tagit sig tid att medverka i undersökningen. Intresset att delta har denna gång varit större än någonsin. Till årets barometer har svar inkommit från inte mindre än 97 % av de tillfrågade företagen, vilket borde vara något av ett rekord för en undersökning av detta slag. Företagen får nu tillbaka sina uppgifter i olika sammanställningar där de t.ex. kan jämföra sig med utvecklingen i deras egen bransch.

Lars-Olov Söderström

FORTSATT UPPGÅNG – MEN I LUGNARE TAKT

Förra hösten kunde konstateras att konjunkturen i Norrland vänt uppåt på nytt och optimismen var utbredd inom näringslivet inför våren i år. Uppgången har fortsatt i år, men i en klart lugnare takt än tidigare och har heller inte samma bredd som i följ. Företagen har alltså inte riktigt nått upp till de prognoser för konjunkturen som sattes upp för ett år sedan. De största förbättringarna har under de senaste tolv månaderna skett för turistnäringen och byggindustrin där konjunkturen för närvarande är riktigt stark. Men det är de exportinriktade branscherna stål- och metallverk samt verkstadsindustrin som toppar den norrländska konjunkturkurvan under hösten.

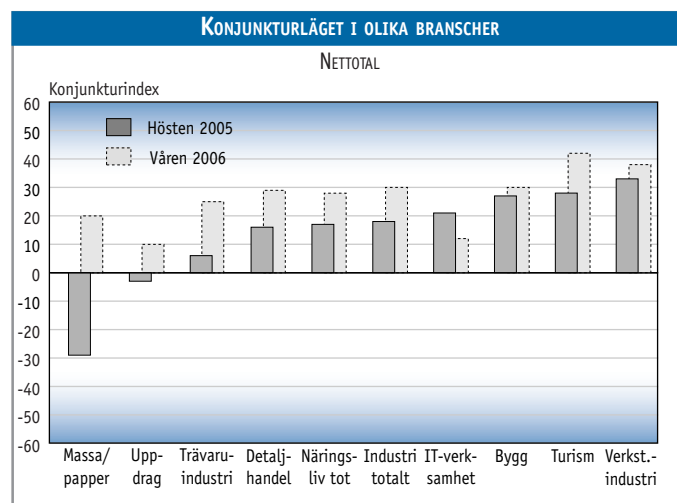
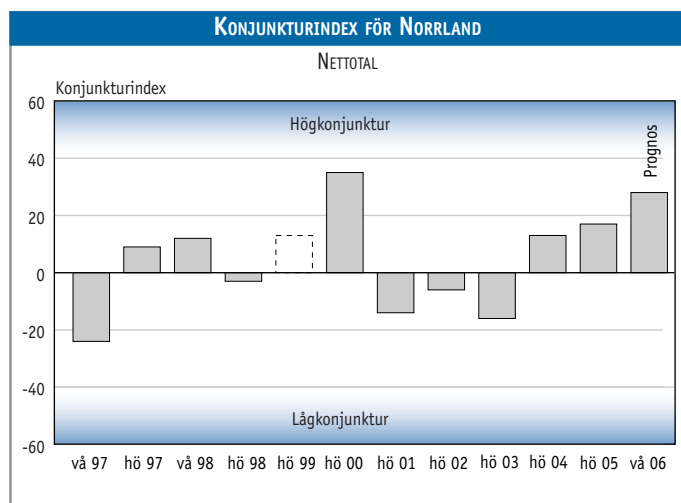
Den regionala konjunkturbilden fortsätter att vara ganska splittrad. Konjunkturen har förstärkts i samtliga län sedan i förra hösten utom i Västerbotten där en marginell dämpning skett. Allra bäst är läget fortfarande i Gävleborg följt av Norrbotten som i år passerat Västerbotten. Västernorrland och Jämtland som kommer därefter har ändå normalkonjunktur. Företagens optimism är lika stark som under förra hösten och man är inställd på en ytterligare förstärkning av konjunkturen till våren.

Konjunkturindex för Norrland, som teoretiskt kan variera mellan -100 och +100, och som utgör företagets värdering av det aktuella konjunkturläget visar denna höst ett värde på +17, vilket innebär ett läge något starkare än s.k. normalkonjunktur där den övre gränsen schablonmässigt går vid +15. Det är en ytterligare liten förbättring från förra höstens index på +13, men når inte upp till prognosen inför våren i år på +28. Avmattningen i den globala och svenska konjunkturen under det gångna vinterhalvåret har kommit emel-

lan. Uppgången är inte lika bred som förra utan berör i första hand turistnäringen och byggsektorn samt i andra hand tillverkningsindustrin. För byggindustrin har konjunkturindex stigit från -29 till +27 på två år. Den tidigare snabba återhämtningen för uppdragsverksamheten har i år bromsats upp till en svag ökning i index från -6 till -3. Förra årets starka detaljhandelsindex har tillfälligt mattats något från +22 till +16. Samtliga huvudbranscher – särskilt turistnäringen och detaljhandeln men också tillverkningsindustrin – räknar med en ytterligare förstärkning av konjunkturläget det närmaste halvåret. Konjunkturindex för näringslivet i sin helhet är till våren prognoserat till +28.

Arbetsmarknaden i Norrland har stabiliserats sedan i våras efter en minskning av sysselsättningen under vinterhalvåret 2004/05, till en del förklarad av säsongnormala variationer. Utvecklingen överensstämmer med företagets personalplaner från förra hösten. Under det senaste halvåret har sysselsättningen ökat obetydligt, 27 % av företagen redovisar ökat antal anställda det senaste halvåret mot 25 % som minskat sin personal. Det är främst byggindustrin, med motsvarande förändringstal på 42 respektive 14 %, som ligger bakom utvecklingen. Men även tillverkningsindustrin redovisar en liten nettoökning. Inför våren pekar sysselsättningsplanerna åter neråt, men något svagare än för ett år sedan. 17 % av företagen avser att utöka personalstyrkan mot 27 % som redovisar planer på nedskärningar.

IT-sektorn som omfattar elektronikindustri, datakonsulter och teleoperatörer har fortsatt att förbättra sitt konjunkturläge från förra hösten. Efter en uppgång tre år i följd är nu läget för IT-sektorn i sin helhet normaliserat. För IT-industrin består högkonjunkturen även om en viss dämpning – hänförlig till den

REGIONAL BRANSCHKONJUNKTUR TENDENS UNDER HÖSTEN 2005							BRANSCHKONJUNKTUREN I NORRLAND	
	Gävle- borgs län	Väster- norrlands län	Jämt- lands län	Väster- bottens län	Norr bottens län	Hela Norrland	Hela Sverige	
Tillverkningsindustri, totalt	++	○	○	+	+	+	○	Branschkonjunkturen i Norrland har förbättrats ytterligare sedan förra hösten även om förbättringen inte är lika stark som i fjol. Tillverkningsindustrin har i år gått från normalkonjunktur till en starkare konjunktur, men det är endast i Gävleborgs industrin arbetar i högkonjunktur med ett Konjunkturindex på +38. Den svagaste industrikonjunkturen finns fortfarande i Västernorrland med index -8. Inom industrin är det även i år verkstadsindustrin som ligger högst på konjunkturkurvan med högkonjunktur både i Gävleborg och i Västerbotten. En ännu kraftigare förbättring har i år skett för byggindustrin med en stark högkonjunktur i både Västernorrland och Norrbotten. I Västerbotten har byggkonjunkturen svalnat av betydligt till knappt normalkonjunktur. Detaljhandelskonjunkturen är stabil, men relativt ojämn mellan länen. Här ligger även i år Västerbotten i topp med högkonjunktur och ett Konjunkturindex på +42 jämfört med endast -6 i grannlandet Norrbotten.
• trävaruindustri	+	+	○	○	+	○	○	
• massa- och pappersindustri	+	--	○	○	○	-	--	
• verkstadsindustri	++	+	+	++	+	+	+	
Byggnadsindustri	+	++	+	○	++	+	+	
Industrinvesteringar	+	○	-	+	++	++	+	
Uppdragsverksamhet	○	○	○	○	○	○	○	
IT-verksamhet	○	○	○	○	○	+	-	
Detaljhandel	+	+	○	++	○	+	+	
Turism	○	○	○	○	○	+	○	

svenska marknaden – skett under hösten. Den tjänstebaserade delen av sektorn som hela tiden släpar efter har det senaste året förbättrat sin konjunktur en hel del till ett normalläge. Inför våren är företagen försiktiga i sina prognoser och räknar inte med några ytterligare förbättringar.

Uppdragsverksamheten känner av en dämpning av efterfrågan under hösten efter en kraftig ökning av omsättningen under första halvåret i år. Omsättningen visar t.o.m. en viss minskning andra halvåret och antalet anställda har ökat bara marginellt sedan i våras. Konjunkturen förutses bara förbättras måttligt fram till våren, men under nästa halvår räknar konsulterna ändå med en kraftig återhämtning av omsättningen. Behovet av nyanställningar är dock inte särskilt omfattande.

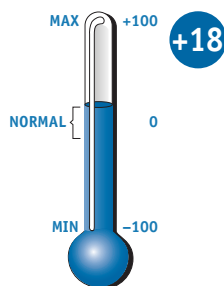
Detaljhandelns snabba uppsving från förra året har oförutsetts bromsats upp i år. Efter en oförändrad försäljningsutveckling under första halvåret visar försäljningsvolymen en måttlig ökning nu under hösten. Samtidigt redovisar detaljhandeln en inte oväsentlig minskning av antalet anställda sedan i våras. Utsikterna inför våren är mycket goda, nästa vartannat företag väntar sig en förstärkning av konjunkturen.

Byggindustrin fortsätter sin klättring mot nya höjder på konjunkturkurvan. Utvecklingen har blivit starkare än företa-

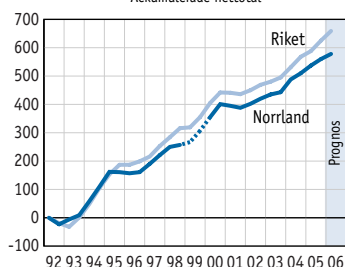
gen förutsåg förra hösten. Efter en rejäl ökning i byggandet under första halvåret i år sker en ännu kraftigare ökning nu under hösten. I båda Västernorrland och Norrbotten råder en stark högkonjunktur inom byggsektorn. Tre av fyra byggare i Norrland är nu nöjda med sina orderböcker. Liksom förra året är byggarna försiktiga i sina prognoser och vågar inte tro på några större förbättringar fram till sommaren.

Tillverkningsindustrins konjunkturläge har blivit ytterligare något bättre under de senaste tolv månaderna. Ett Konjunkturindex för branschen på +18 under hösten kan jämföras med +11 hösten 2004 och -15 hösten 2003. Allra bäst är situationen för industrin i Gävleborg, med högkonjunktur, följt av Norrbotten. Orderläget inom industrin har blivit ännu bättre än under förra hösten. 50 % av företagen uppger att orderstockarna ökat under de senaste sex månaderna samtidigt som 20 % redovisar en minskning. Massa- och pappersindustrin anser fortfarande att konjunkturen är svag, men samtliga delbranscher inom industrin räknar med att konjunkturen kommer att förbättras under det närmaste halvåret. Trots en förväntad mindre ökning av antalet anställda inom verkstäderna till våren kommer troligen en viss sysselsättningsminskning ske för industrin i sin helhet.

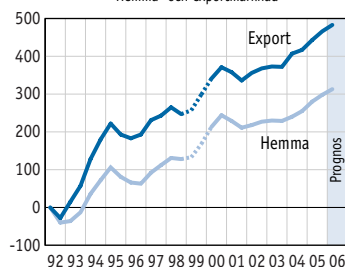
För 1999 saknas data för Norrland.
Streckad linje markerar uppskattad trend.

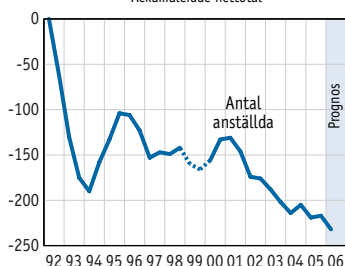
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

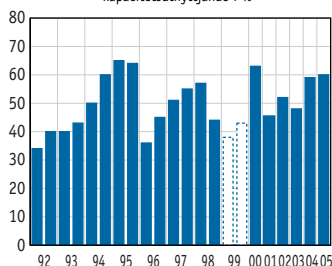
ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

BÄTTRE KONJUNKTUR, MEN INGEN SYSSELSÄTTNING ÖKNING

Optimismen inom tillverkningsindustrin tycks ha tilltagit. Konjunkturutsikterna bedöms något ljusare och orderläget är gott. Trots en stigande produktion utvecklas sysselsättningen svagt.

Konjunkturläget för tillverkningsindustrin i Norrland har blivit ytterligare något bättre under de senaste tolv månaderna. I mitten av september i år stod konjunkturindex – som kan anta värden mellan -100 och +100 – i 18. Det är en uppgång från 11 i september 2004 och -15 i september 2003. Under den senaste tolv månadersperioden är det framför allt trävaru-, järn- och stål- och kemiindustrin som redovisar en ökad optimism. Massa- och pappersindustrin anser fortfarande att konjunkturläget är svagt. Dock förutser ungefär hälften av företagen inom massa- och pappersindustrin – liksom inom trävaruindustrin – ljusare konjunkturutsikter under de närmaste sex månaderna. Även övriga delbranscher inom tillverkningsindustrin räknar med att konjunkturen förbättras.

Stabilt orderläge

Orderingången från exportmarknaderna fortsatte att stiga under 2005, speciellt mycket till massa- och pappers- samt kemisk industri. Även efterfrågan från den svenska marknaden ökade, framför allt avseende trävaruindustrins produkter. Nästan 50 % av företagen inom den norrländska tillverkningsindustrin uppger att orderstockarna har ökat under de senaste sex månaderna. Samtidigt redovisar 20 % av företagen att orderstockarna har minskat. Orderstockarna i mitten av september bedöms, liksom för ett år sedan, som lagom stora, men det är skillnader mellan företag.

Orderingången förutses öka i något lägre takt under första halvåret 2006 än under 2005, både från exportmarknaderna och från den svenska marknaden. Det gäller främst den tungt vägande verkstadsindustrin.

Produktionsvolymen ökade under såväl första som andra halvåret i år i relativt stor omfattning. Under bägge halvåren var järn- och stålindustrin mest expansiv. Företagens planer och förväntningar för första halvåret 2006 innebär en fortsatt ökning av produktionen, om än i något lägre takt än under 2005. För trävaruindustrin förutses dock en uppdragning av tillväxten i produktionen.

För tillverkningsindustrin som helhet ligger andelen företag med fullt kapacitetsutnyttjande på 60 % i mitten av september, vilket är samma andel som ett år tidigare. Kapacitetsutnyttjandet inom massa- och pappersindustrin har ökat kraftigt och ligger nu nära 100 %. Två tredjedelar av denna delbransch uppger att maskiner och anläggningar utgör hinder för fortsatt expansion. Andelen företag inom järn- och stålindustrin som arbetar med fullt kapacitetsutnyttjande har sjunkit från 85 % till 55

Splittrad sysselsättningsbild

Antalet anställda inom tillverkningsindustrin som helhet var lika stort i mitten av september som i mitten av mars. Skillnaderna mellan delbranscher är dock betydande. Drygt 40 % av företagen inom verkstadsindustrin uppger att de ökat sysselsättningen, medan 40 % av massa- och pappersindustrins och drygt 30 % av järn- och stålindustrins företag anger att antalet anställda har minskat. Nedgången inom dessa delbranscher förutses fortsätta under sexmånadersperioden till mitten av mars 2006. Även kemiindustrin räknar med en minskad sysselsättning. Trots en mindre uppgång inom verkstadsindustrin torde antalet anställda inom tillverkningsindustrin som helhet därmed komma att minska.

MYCKET HÖGT KAPACITETSUTNYTTJANDE

Konjunkturen för massa- och pappersindustrin är nästan oförändrad sedan i fjol. Produktionen har fortsatt öka, men i långsammare takt än väntat. Orderläget bedöms som mer tillfredsställande än tidigare. Man förväntar sig en ljusning beträffande konjunkturläget, men det mycket höga kapacitetsutnyttjandet är ett hinder för produktionshöjningar.

Produktionen har varit på uppåtgående inom massa- och pappersindustrin i Norrland de senaste åren och expansionen har varit snabbare än för riket som helhet. Stämningen bland företagen i branschen var för ett år sedan fortfarande optimistisk. Man räknade då med en ganska kraftig förbättring av efterfrågeläget under våren 2005 och som ett resultat av detta också en markant produktionsökning. Det kan dock konstateras att utvecklingen inte blev riktigt så bra som man förväntade sig. Både ordergång och produktion steg visserligen en del under våren, men det skedde i långsammare takt än väntat.

Under hösten ser läget på efterfrågesidan ut att kunna förbättras ytterligare en del jämfört med i våras. Drygt en tredjedel av företagen räknar med ökande exportordergång, medan andelen som spår en starkare efterfrågan från hemmamarknaden är något lägre. 23 % av företagen i branschen tror på ökad produktion under hösten, medan 70 % räknar med oförändrat läge jämfört med i våras.

Förbättrad ordersituation

Orderböckerna har blivit tjockare under det senaste året. En fjärdedel ansåg i mitten av september 2005 att orderstocken var förhållandevis stor – ett år tidigare var det inga företag alls som hade den uppfattningen. Två tredjedelar av företagen anser att färdigvarulagren är lagom stora. Kapacitetsutnyttjandet i branschen har ökat ytterligare och det var hela 94 % av företagen som angav att de körde för fullt i september. Motsvarande andel i fjol var 71 %. Dessutom var det två tredjedelar av företagen som ansåg att ma-

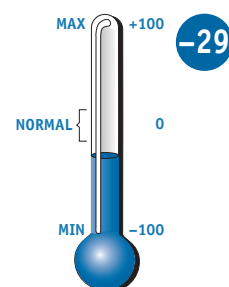
skiner och anläggningar var det största hindret för expansion av verksamheten, medan däremot endast 18 % angav efterfrågeläget som största hinder. Tillgången på personal är fortfarande god – inga företag anger brist på vare sig yrkesarbetare eller ingenjörer.

Viss konjunkturförbättring

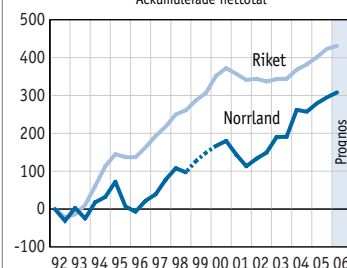
Konjunkturindex för branschen, som kan variera mellan +100 och -100, har för hösten beräknats till -29, vilket indikerar att det råder en ganska svag konjunktur. Det är i stort sett samma värde som uppmättes ett år tidigare. På ett halvårs sikt fram till mars 2006 räknar företagen dock med en ganska markant förbättring av konjunkturläget. Hälften av företagen spår en ljusning, medan återstoden räknar med oförändrad konjunktur jämfört med hösten. När det gäller ordergång och produktion är bedömningarna dock genomgående försiktiga. Ordergången ser ut att kunna öka i begränsad omfattning vilket gäller både på export- och hemmamarknaden. Detta kommer att resultera i viss produktionsökning under våren. Med tanke på det mycket höga kapacitetsutnyttjandet torde möjligheterna vara begränsade att vidta några produktionshöjningar för att möta en ökad efterfrågan.

Sysselsättningen i massa- och pappersindustrin har varit på väg nedåt under lång tid. Någon ändring i detta avseende kan inte skönjas. Fortsatta rationaliseringar av produktionsprocessen medför att 57 % av företagen räknar med att dra ned på antalet anställda under kommande halvår, medan däremot inga företag planerar för att utöka personalstyrkan.

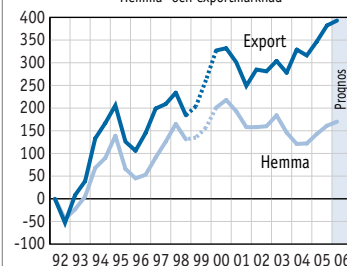
För 1999 saknas data för Norrland. Streckad linje markerar uppskattad trend.

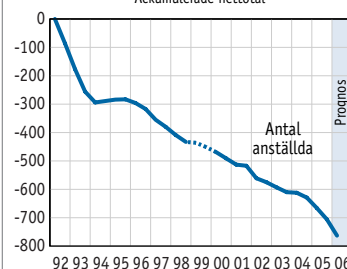
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

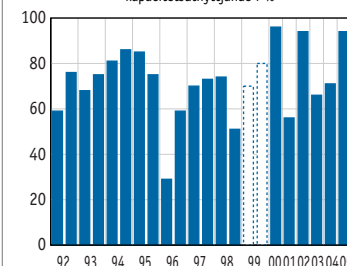
ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

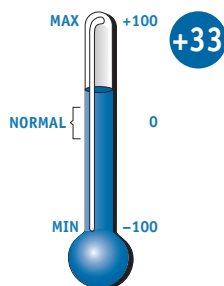
KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

FORTSATT STARK VERKSTADSKONJUNKTUR

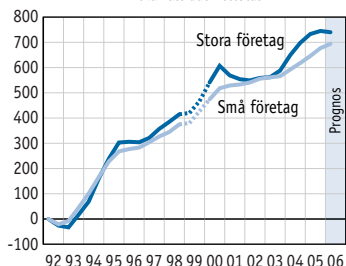
Verkstadskonjunkturen fortsätter att vara stark. Skillnaderna mellan länen har minskat betydligt och är nu ganska små. Även om det ser ganska ljust ut i nuläget är företagen lite osäkra inför nästa halvår. Konjunkturprognosen tyder på en viss uppgång för branschen, men högkonjunkturen för de stora företagen kan komma att dämpas något.

För 1999 saknas data för Norrland.
Streckad linje markerar uppskattad trend.

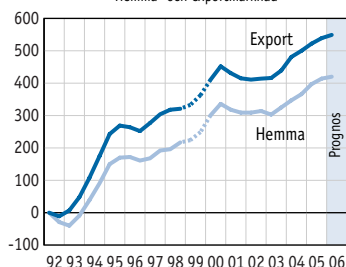
INDUSTRIPRODUKTION

Akkumulerade netttotal

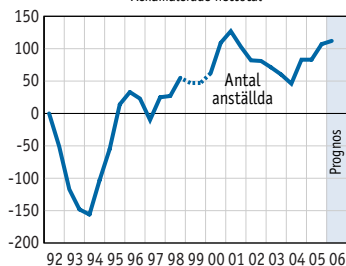
ORDERINGÅNG

Hemma- och exportmarknad

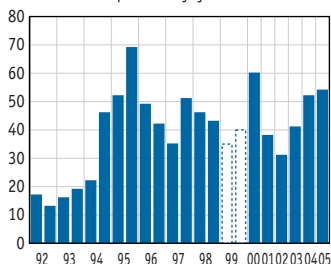
ANTAL ANSTÄLLDA

Akkumulerade netttotal

KAPACITETSUTNYTTJANDE

Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

Konjunkturen är fortsatt stark med ett konjunkturindex på +33, vilket är strax under en högkonjunktur (vanligtvis brukar konjunkturindex på +40 eller högre räknas som högkonjunktur). Det är dock en liten dämpning sedan förra hösten och ska ses i ljuset av prognosen som pekade på en förbättring fram till i våras. Det är fortfarande storföretagen (fler än 100 anställda) som håller uppe konjunkturen med ett konjunkturindex på starka +51. Skillnaden mellan länen har dock minskat avsevärt – i topp ligger nu Västerbotten med ett index på +39 och sist ligger Västernorrland med ett index på hyggliga +21.

Stora personalökningar under hösten

Exportmarknaden ökade under första halvåret som väntat hyggligt medan hemmamarknaden överraskade positivt och ökade kraftigt istället för – som prognosen tydde på – måttligt. För innevarande halvår ser efterfrågan ut att mattas av något, och båda marknaderna väntas öka måttligt. Produktionen steg också mer än väntat under första halvåret och visade sig öka kraftigt. Under andra halvåret tycks aktiviteten fortsätta att öka hyggligt. Man tycks dock inte producera för lager då färdigvarulagren är oförändrade sedan i våras. Dessa bedöms fortfarande som lagom stora. Produktionsökningen har å andra sidan lett till att orderstocken alltjämt bedöms som ganska normal. Detta trots att efterfrågan har byggt på orderstocken kraftig sedan i våras.

Förra hösten tydde prognosen fram till våren på att anställningarna skulle stanna av, men

sedan i våras har företagen börjat öka personalen igen och det ganska kraftigt. Ökningen gäller dessutom både stora och små företag. Det har lett till att bristen på yrkesarbetare har ökat svagt. 24 % av företagen uppger nu att de har svårt att få tag i yrkesarbetare. För tekniska tjänstemän är dock bristen fortfarande ganska begränsad. Med den kraftiga produktionsökningen som har skett sedan årsskiftet så har kapacitetsutnyttjandet hållits uppe på en fortsatt hög nivå, 54 % av företagen uppger att de går för fullt. Det innebär ett oförändrat är utnyttjande jämfört med förra hösten.

Osäkerhet inför våren

Företagen verkar vara något osäkra på utvecklingen den närmaste tiden och är försiktiga i prognoserna – till våren spås endast en måttlig förbättring av konjunkturläget. Det är de mindre företagen som står för optimismen i prognosen medan de större företagen väntar sig en svag försämring. Att den närmaste framtiden bedöms som lite osäker märks även på att företagen i allt större utsträckning ser efterfrågeläget som ett hinder för expansion. Andelen företag som anger det som hinder har stigit från 46 % till 62 %.

Samtidigt har andelen företag som uppger att de inte ser några hinder alls sjunkit från 23 % till 8 %. Orderingången väntas också mattas av och endast öka svagt på såväl export- som hemmamarknaden. Produktionen följer efter i samma spår och nyanställningarna väntas stanna av nästan helt fram till våren.

BILDEN LJUSNAR FÖR SÅGVERKEN

Konjunkturbilden för trävaruindustrin har ljusnat en del sedan förra hösten. Både efterfrågan och produktion har ökat och bilden ser fortsatt positiv ut för första halvåret 2005. Branschen räknar med ganska kraftiga produktionsökningar. Även sågverken spår en klart ljusare konjunkturbild.

Både orderingång och produktion steg under första halvåret i år för trävaruindustrin i Norrland. Efterfrågeökningen blev marginellt svagare än förväntat, medan utfallet för produktionen i stort sett blev vad man hade räknat med. Utvecklingen ser ut att kunna fortsätta uppåt i ungefär samma takt även under innevarande höst. 44 % tror på en ökande orderingång, medan 37 % räknar med att kunna öka produktionsnivåerna. När det gäller produktionen, är de större företagen med minst 100 anställda betydligt mera optimistiska än de mindre företagen. Det är inga avgörande skillnader mellan sågverken och övriga företag inom trävaruindustrin – sågverken framstår dock som något mera pessimistiska beträffande planerna för produktionen.

Orderböckerna har växt det senaste året och bedömningen av orderstockens storlek har blivit betydligt mera positiv. Det är nu 34 % som anser att orderstocken är för liten – för ett år sedan var motsvarande andel 51 %. För sågverken har förbättringen varit ännu mera uttalad. Även läget beträffande färdigvarulagren har förbättrats påtagligt för branschen som helhet. Andelen som anser lagren för stora har sjunkit från 48 % till 27 % under det senaste året. Kapacitetsutnyttjandet har förändrats i liten grad sedan i fjol. 57 % av företagen angav att de körde för fullt i september.

Bättre konjunkturläge

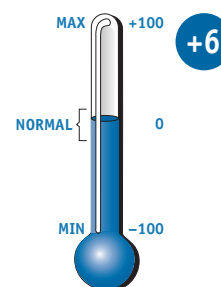
Konjunkturindex för hela trävarubranschen har beräknats till +6, vilket kan betecknas som normalkonjunktur. Detta är en klar förbättring från september i fjol, då motsvarande värde beräknades till -20. Tron på att kon-

junkturbilden ska ljusna ytterligare är dessutom stark. 45 % av företagen räknar med förbättrad konjunktursituation under våren, medan hälften av företagen räknar med oförändrat läget jämfört med innevarande höst. Orderingången ser ut att stärkas både på export- och hemmamarknaden, och produktionsplanerna är ganska så expansiva. 44 % planerar för ökad produktion under våren, medan omkring hälften av företagen i branschen räknar med oförändrad nivå. Sysselsättningen i branschen, som mestadels har varit fallande under senare år, ser ut att kunna hålla sig relativt oförändrad under kommande halvår. Majoriteten av företag räknar med oförändrad personalstyrka.

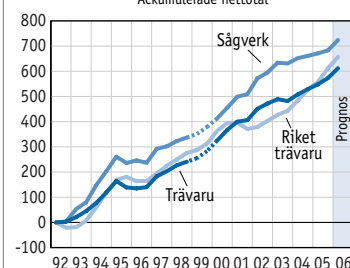
Ljusning för sågverken

Sågverkens bedömningar skiljer sig inte så mycket från resten av trävarubranschen. Konjunkturindex har beräknats till -6, vilket är något sämre än för branschen som helhet, men det faller väl inom ramen för vad som betecknas som normalkonjunktur. Förbättringen från förra hösten, då konjunkturindex var tämligen svaga -42, har varit mera markerad än för övriga branschen. Konjunkturbilden väntas fortsätta förbättras i rask takt. 41 % gör denna bedömning, medan 57 % räknar med oförändrad konjunktur. Efterfrågebilden kommer att ljusna efter hand. Hemmamarknaden väntas bli något starkare än exportsidan. Sågverken räknar med avsevärda produktionshöjningar. 44 % planerar för ökad produktion, medan 54 % räknar med oförändrad nivå. Sysselsättningen i branschen ser ut att minska marginellt under det kommande halvåret.

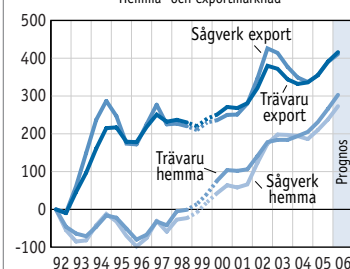
För 1999 saknas data för Norrland. Streckad linje markerar uppskattad trend.

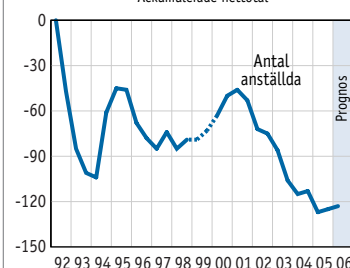
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

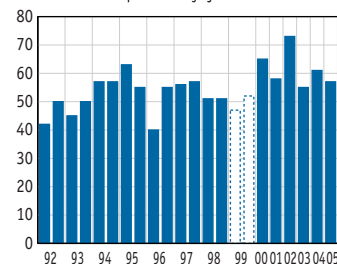
ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

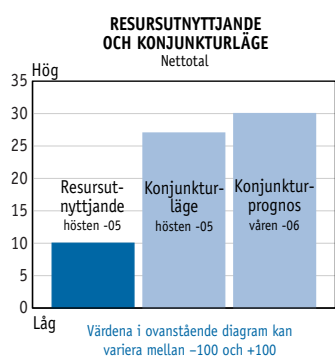
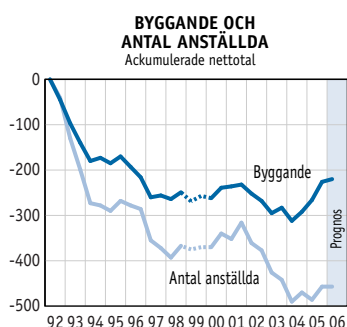
ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande 1 %

BYGGKONJUNKTUREN FORTSÄTTER MOT TOPPEN

Byggkonjunkturen fortsätter stadigt sin klättring mot toppen. Vid förra hösten hade konjunkturindex stigit från ett Konjunkturindex på -29 till +13 och nu har index stigit till +27 – dvs. på god väg mot en ny högkonjunktur. Skillnaden mellan länen har däremot blivit mycket stor – från Västernorrlands konjunkturindex på +57 till Västerbottens -10.

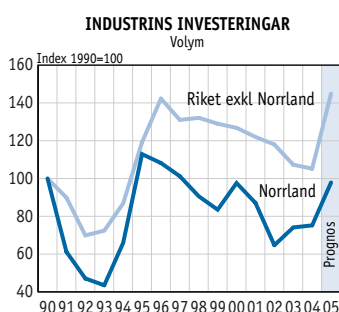
Det börjar ljusna allt mer för delbranschen installationer och slutbehandlingar. Även där är nu konjunkturen bättre än normalt. Antagna anbud ökade måttligt för bygg under första halvåret. Under innevarande halvår har öknings-takten tilltagit ytterligare och ser ut att bli kraftig. Nu verkar det som bygg- och anläggnings-sektorn återigen har tagit kommandot när det gäller inflödet av nya beställningar. Det totala byggandet har också fått fart och ökade kraftigt under första halvåret och för andra halvåret ser öknings-takten ut att tillta ytterligare. Trots den positiva utvecklingen för anbudena betar byggandet av orderstocken i sådan takt att orderstocksomdömet fortfarande är svagt ne-

gativ. Uppgången i byggandet har dock lett till omfattande nyanställningar sedan i våras, med en viss arbetskraftbrist som följd. Detta slår i sin tur igenom i vad företagen upplever som hinder för expansion. Efterfrågeläget har minskat från 60 % till 30 % av företagen som uppger det som hinder samtidigt som tillgången på arbetskraft har ökat från 12 % till 26 %. Dessutom uppger 22 % av företagen att de inte ser några hinder alls.

Försiktiga prognoser inför våren

Företagen är försiktiga i sina prognoser fram till våren, 29 % av företagen tror på ett förbättrat läge mot 19 % som tror på en försämring. Prognosen hålls uppe av företagen inom bygg- och anläggning som är ganska optimistiska. Både anbudena och byggandet väntas stanna av under första halvåret 2006. Nyanställningarna väntas därmed upphöra under perioden fram till våren. Till viss del kan de försiktiga prognoserna påverkas av säsongeffekter som innebär att aktiviteten saktar ner under vintern.

INVESTERINGAR

Uppgången framflyttad

Den uppgång i industriinvesteringarna de norrländska företagen räknade med inför 2004 kom av sig. Utvecklingen mellan 2003 och 2004 blev nu bara oförändrad. Uppgången tycks i stället ha flyttats fram till i år då industrins investeringsplaner tyder på en kraftig ökning med hela 29 %, mätt i volym. Det är t.o.m. snabbare än den planerade kraftiga ökningen för riket totalt på ca 20 %.

INDUSTRIINVESTERINGAR FÖR NORRLAND MAJ 2005

Värden i mkr, löpande priser

	Gävle- borgs län	Väster- norrlands län	Jämt- lands län	Väster- bottens län	Norr- bottens län	Hela Norrland		
						Bygg- nader	Maskiner	Summa
Trävaruindustri								
2003	259	217	66	163	146	191	660	851
2004	111	147	23	113	86	76	404	480
2005 (prognos)	114	171	56	73	316	389
Massa- och pappersind								
2003	263	1 705	1 968
2004	240	2 338	2 578
2005 (prognos)	341	2 718	3 059
Verkstadsindustri								
2003	229	196	35	142	154	101	655	756
2004	203	181	37	240	129	130	659	789
2005 (prognos)	288	240	30	250	247	85	970	1 055
Gruvor								
2003	35	616	651
2004	13	858	871
2005 (prognos)	35	2 446	2 481
Industri och gruvor tot								
2003	1 982	1 642	296	872	1 912	1 058	5 646	6 704
2004	1 679	2 018	423	1 053	1 557	773	5 958	6 731
2005 (prognos)	1 973	2 015	280	1 126	3 294	681	8 007	8 688

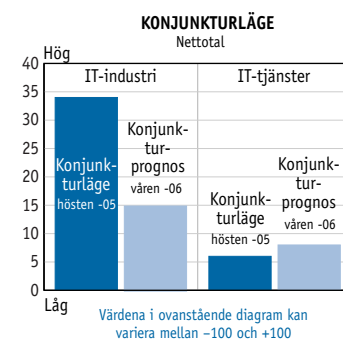
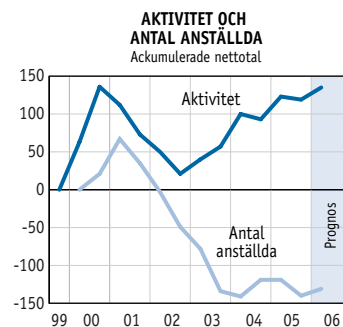
YTTERLIGARE STABILISERING

IT-sektorn i Norrland – bestående av delar av elektronikindustrin, datakonsulter och teleoperatörer – har fortsatt att förbättra sitt konjunkturläge sedan förra hösten. Det är en förbättring för tredje året i följd och härmed är läget normaliserat för branschen efter krisen under åren 2001–2002. Konjunkturindex för IT-sektorn, totalt, som kan variera mellan -100 och +100, står nu i +19, vilket är en liten uppgång från +16 förra hösten. Utvecklingen överensstämmer väl med företagets försiktiga prognoser inför våren i år. Bilden är fortfarande splittad – om än något jämnare än tidigare – mellan den industribaserade delen som redan förra året arbetade i ett starkt konjunkturläge och datakonsulterna. För de senare som hela tiden släpat efter har i år förbättrat sin situation en hel del till ett Konjunkturindex som gott och väl ligger inom ramen för normalkonjunktur.

För IT-industrin består högkonjunkturen även om konjunkturindex dämpats något till ett Konjunkturindex på +34. Utfallet för första halvåret visade på en kraftig ökning av produk-

tionen/omsättningen inom IT-verksamheten, som klart överträffade företagets försiktiga prognoser från förra hösten. Detta gäller såväl för IT-industrin som för de tjänstebaserade företagen. Under hösten sker en dämpning så att omsättningen i branschen endast blir oförändrad under andra halvåret. För IT-industrin är det hemmamarknaden som sviktar och ger tapp i orderingången under hösten. För datakonsulterna ökar omsättningen nu bara svagt.

Inför våren behöver IT-industrin fylla på orderböckerna men företagen befarar att hemmamarknaden kommer att fortsätta att minska något. Vidare räknar man med en allmän dämpning i konjunkturen. För den tjänstebaserade delen av branschen är inte utsikterna mycket bättre. Man vågar inte tro på en ytterligare förstärkning av konjunkturen till våren och omsättningen förväntas endast öka svagt första halvåret 2006. IT-industrin behöver nyanställa i viss utsträckning till våren medan personlastyrkan hos datakonsulterna planeras bli knappt oförändrad.

UPPDRAGSVERKSAMHET

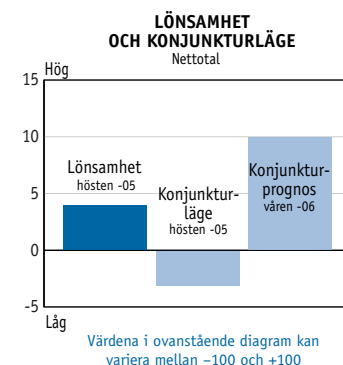
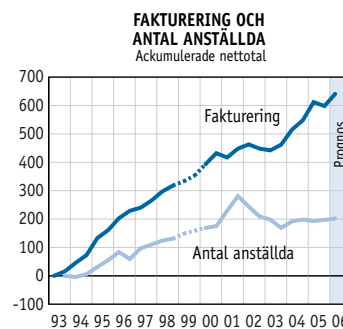
UPPGÅNGEN TILLFÄLLIGT DÄMPAD

Den optimism konsulterna visade förra hösten inför våren i år visade sig räcka bara till en marginell förstärkning av konjunkturen nu under hösten. Konjunkturindex för branschen, som kan variera från -100 till +100, har stigit endast obetydligt från -6 till -3 på ett år. Däremot steg faktureringen kraftigt under första halvåret, vilket var en positiv överraskning efter förväntningarna om en viss minskning. Under andra halvåret har faktureringen dock börja vända neråt. Även om minskningen är måttlig är det en skarp kontrast till första halvåret. Antalet anställda har hållits på en oförändrad nivå sedan i våras och samtidigt har lönsamheten förbättrats svagt. I nuläget bedöms lönsamheten som normal. Redan förra hösten märktes en viss brist på branschkompetent personal och den är oförändrad sedan dess. I nuläget anser sig 24 % av företagen ha brist på branschkompetent personal. Efterfrågeläget är dock fortfarande det do-

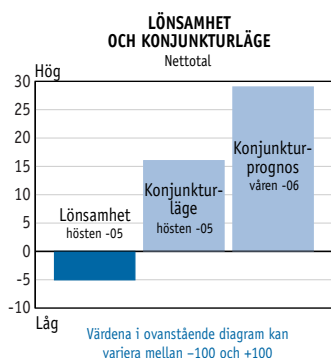
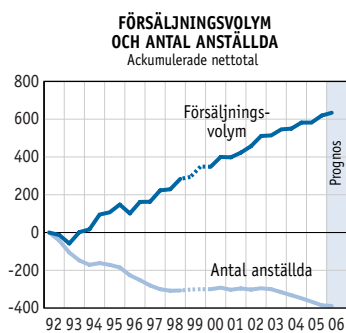
minerande hindret för företagets expansion, 69 % av företagen uppger att det är det som främsta hinder. Tillgången på arbetskraft är inte ännu något stort problem, men 16 % av företagen uppger det som hinder för sin expansion.

Inga fler konsulter till våren

Den avstannade uppgången verkar ha gjort företagen lite försiktigare i sin konjunkturprognos för våren. Men företagen tror på en fortsatt stabilisering av konjunkturläget som väntas stiga något. 21 % av företagen tror på en fortsatt uppgång och 9 % tror på en försämring av läget. Faktureringen ser dock ut att öka mycket kraftigt under nästa halvår, men det tycks inte vara tillräckligt för att få till stånd en ökning av antalet anställda, som beräknas förbli oförändrat fram till våren. Försäljningsökningen väntas däremot få fullt genomslag i lönsamheten som väntas förbättras kraftigt.

STOR OPTIMISM INFÖR VÅREN

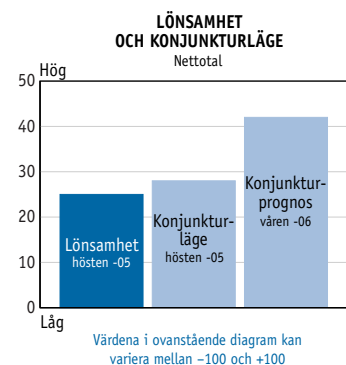
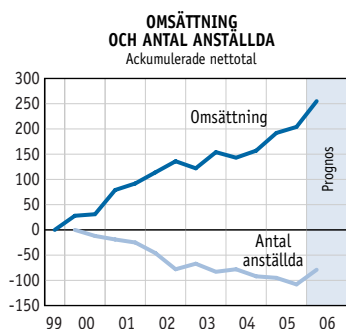
Förra hösten låg detaljhandelskonjunkturen något över vad som kan kallas för en normalkonjunktur och förväntningarna pekade på en kraftig förbättring inför i våras. Prognosen tycks dock inte ha infriats utan konjunkturläget är i stället knappt oförändrat – konjunkturindex har sjunkit från +22 till +16. Det innebär dock fortfarande en konjunktur bättre än vad som kan anses normalt (intervallet ± 15 brukar kallas för normalkonjunktur). Spridningen mellan länen är dock fortsatt stor – från +42 i Västerbotten till -10 i Jämtland. Försäljningen under första halvåret – vilket dock brukar vara det svaga halvåret på grund av säsongeffekter – var oförändrad vilket ska ses mot företagets förhoppningar om en kraftig ökning. För innevarande halvår har försäljningen vänt uppåt och ökningen väntas bli mycket kraftig med draghjälp även av julhandel och andra säsongeffekter. Personalminskningarna har dock fortsatt och sedan i våras har personalen minskat måttligt. Detta har däremot inte fått den väntade posi-

tiva effekten på lönsamheten, som är i stort sett oförändrad och bedöms som ganska normal. Bristen på personal är dock fortsatt mycket begränsad. Sett till hindren för expansion är efterfrågeläget fortfarande det största hindret med 37 % av företagen som uppger det, men fortfarande uppger ändå var femte företag att de inte ser några hinder för att expandera.

Lönsamheten stärks kraftigt

Till våren räknar företagen med en mycket kraftig förstärkning av konjunkturläget, 44 % tror på ett förbättrat läge mot bara 3 % som tror på en försämring. Försäljningen väntas stiga i måttlig takt under det vanligtvis svaga första halvåret. Företagen bedömer även att minskningen av antalet anställda verkar räcka för tillfället och till våren väntas antalet vara oförändrat. Försäljningsökningen och personalminskningarna som görs i dagsläget ser däremot ut att leda till en mycket kraftig lönsamhetsförbättring fram till våren.

KRAFTIG KONJUNKTURFÖRBÄTTRING FÖR TURISTNÄRINGEN

Som indikator på turistnäringen i Norrland har branscherna hotell och biluthyrning undersökts i regionen. Efter att ha brottats med för liten efterfrågan under ett par års tid var företagets optimism om en snar konjunkturförbättring utbredd i branschen för ett år sedan. Det visar sig nu att utvecklingen t.o.m. blivit bättre än förväntat. Turistnäringen har tagit ett rejält kliv uppåt på konjunkturkurvan. Konjunkturindex för turistnäringen, som teoretiskt kan variera mellan -100 och +100, står nu i +28, vilket är en kraftig förbättring från förra höstens index på -13. Den svaga nedgången i omsättningen företagen förväntade sig efter årsskiftet har i stället blivit en ganska kraftig ökning. Under första halvåret i år redovisade 54 % av företagen ökad omsättning mot 19 % som hade en minskning. En ytterligare viss ökning av omsättningen sker nu under hösten. Företagen räknade dock inte med att nedgången sysselsättningen skulle upp-

höra och här tycks planerna slagit in. Sedan i våras har en fortsatt liten minskning skett av antalet anställda. Kombinationen av ökad omsättning och minskad personalstyrka har satt tydliga spår i lönsamheten som nu får betraktas som mer än tillfredsställande. För mer än vart tredje företag än nu lönsamheten god medan endast 10 % har dålig lönsamhet. I den stigande konjunkturen har allt fler företag, 21 %, svårt att få tag i branschkompetent personal. Även externt kapital utgör nu en hindrande faktor för 12 % av företagen. Utsikterna kan bedömas som goda för turistnäringen den närmaste framtiden. En ytterligare kraftig förbättring väntas ske av konjunkturen fram till våren, 55 % av branschen räknar med en förbättring mot 4 % som befarar en nedgång. Detta väntas leda till en kraftig ökning av omsättningen efter årsskiftet. Vart tredje företag planerar även att nyanställa fram till våren.

EXPORTEN I NORRLAND

Export- och importuppgifterna på denna sida baserar sig på en regional fördelning av utrikes-handelsstatistiken för varor. Beräkningarna är av schablonmässig karaktär, vilket gör att resultaten skall tolkas med försiktighet. Företagens export fördelas med hjälp av antalet anställda på respektive arbetsställe.

Efter nedgången i varuexporten i Norrland under 2003 har en kraftig återhämtning skett under 2004. Det året sprängde den norrländska varuexporten 100 miljardersvallen genom att öka kraftigt, med drygt 14 % från året innan. Varuexporten har ökat på bred front och i samtliga län, men allra starkast har utvecklingen varit i Väster-

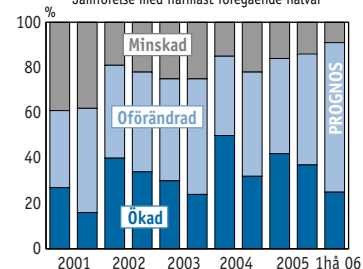
norrland med en uppgång på närmare 18 %. Av de olika varugrupperna noteras den snabbaste ökningen för exporten av övriga industrivaror där malm ingår med en ökning med närmare 24 %, samt för verkstadsvaror som stigit med 21,5 % mellan åren. Det är endast trävaruexporten som står för en nedgång 2004, med 7 %.

Industrins exportorder

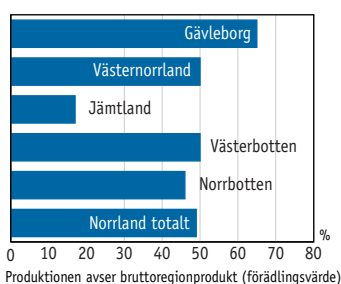
ANDEL FÖRETAG MED ÖKAD, OFÖRÄNDRAD RESP. MINSKAD EXPORTORDERING

Jämförelse med närmast föregående halvår

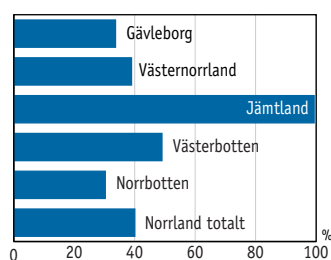

Varuexporten i ett länsperspektiv

EXPORTENS ANDEL AV NÄRLIVETS PRODUKTION ÅR 2003

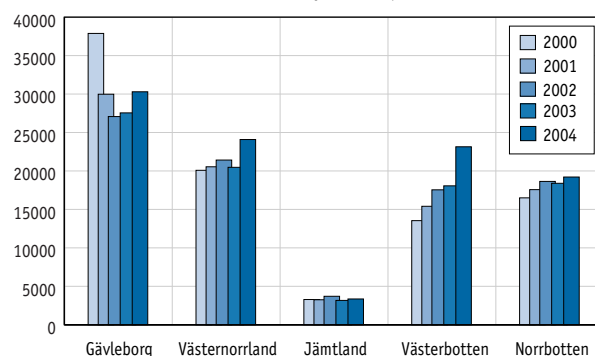

IMPORTENS ANDEL AV EXPORTEN ÅR 2004

VARUEXPORTENS UTVECKLING 2000–2004

Värden i miljoner kronor per län

Importen av konsumtionsvaror är sannolikt underskattad. Konsumtionsvaruimporten redovisas troligen till stor del på partihandelsföretag längre söderut.

Exportstrukturen i Norrland

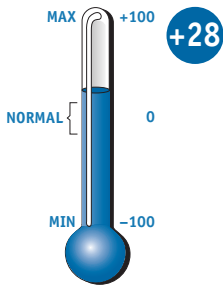
VARUEXPORTEN FÖRDELAD PÅ LÄN OCH BRANSCH

Värden i miljoner kronor 2004

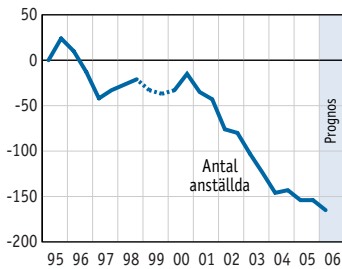
	Gävleborg	Västernorrland	Jämtland	Västerbotten	Norrbottnen	Norrland
Livsmedelsindustri	343	949	58	69	287	1 706
Trävaruindustri	1 666	1 254	760	1 569	1 346	6 595
Massa/pappersindustri	7 821	12 048	14	1 303	4 951	26 136
Kemisk/gummivaruindustri	654	2 289	17	1 394	345	4 698
Stål- och metallindustri	1 701	385	0	1 871	3 312	7 269
Verkstadsindustri	15 987	5 144	1 605	13 599	1 984	38 318
Övrig industri	209	546	232	1 415	5 635	8 037
Byggverksamhet	16	27	12	38	40	133
Partihandel	774	703	296	635	558	2 966
Övrigt	1 122	743	362	1 252	754	4 233
Totalt	30 294	24 087	3 354	23 143	19 211	100 090

NÄRINGSLIVET

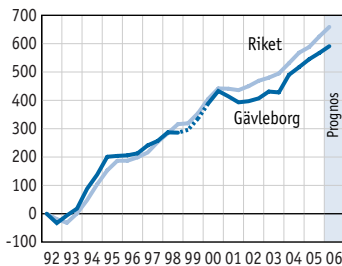

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

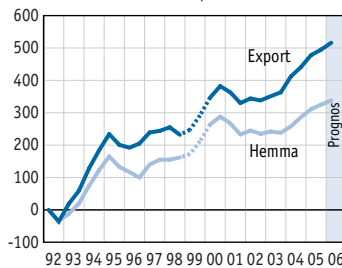

INDUSTRI

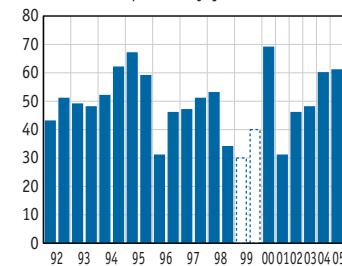
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

BEHÅLLER TÄTPOSITIONEN I NORRLANDSKONJUNKTUREN

En viss förbättring av länets konjunkturläge har skett sedan förra hösten. Industrikonjunkturen har fortsatt att stärkas även om takten har mattats av. Uppgången väntas dock fortsätta fram till våren. Inom byggverksamheten har det däremot vänt neråt ganska tydligt och fram till våren ser nedgången ut att tillta. Handeln ligger kvar i ett konjunkturläge något bättre än normalt. Optimismen hos handeln inför våren är dock stor och en kraftig konjunkturförstärkning väntas, men samtidigt väntas personalen minska.

Tillverkningsindustri

Konjunkturläget har stärkts ytterligare något sedan förra hösten, men ökningen är svag – konjunkturindex har gått från +30 till +38. Detta är ändå den starkaste industrikonjunkturen i Norrland – klart bättre än den svagaste konjunkturen som återfinns i Väster-norrland med -8. Konjunkturindex börjar närma sig gränsen för en högkonjunktur som brukar sägas gå vid ett index på ca +40. Order-ingången har gått mycket starkt under första halvåret – både för hemma- och exportmarknaden om än något bättre för den senare. Innevarande halvår har efterfrågan mattats tydligt och ökningen ser ut att bli måttlig på båda marknaderna. Det har dock räckt till en ljusare bedömning av orderstocken. Orderböckerna ses nu som förhållandevis välfyllda av 33 % av företagen, medan 23 % bedömer dem som för tunna. Detta trots att en kraftig produktionsökning så här långt in på året. Inte heller har färdigvarulagren byggts på utan de bedöms nu som lagom stora.

Antalet anställda har varit oförändrat sedan i våras, men bilden är splittrad med storföretagen som rationaliserar och småföretagen som nyanställer. Bristen på arbetskraft är dock i stort sett obefintlig. På frågan om vad som hindrar företagen från att expanderar uppger 45 % efterfrågeläget. Samtidigt uppger 24 % maskiner och anläggningar, vilket förklaras av det fortsatt höga kapacitetsutnyttjandet.

Till våren ser industrin ut att kunna nå upp till en högkonjunktur, prognosen pekar på en hygglig uppgång. Exportmarknaden väntas öka väsentligt och hemmamarknaden måttligt. Småföretagen räknar dock med att upphöra med nyanställningarna samtidigt som storföretagens nedskärningar förväntas tillta.

Byggverksamhet

Byggkonjunkturen har försämrats ganska klart sedan förra hösten – konjunkturindex har sjunkit från +20 till +6. Det innebär att det nu råder en normalkonjunktur. Utvecklingen för de olika länen är dock splittrad med både kraftiga upp- och nedgångar. Byggandet har ökat svagt under första halvåret, men har stannat av under hösten. Anbudet minskade å andra sidan måttligt under början av året, men har nu vänt uppåt och sedan i våras har det även skett en viss nyrekrytering. Efterfrågeläget som hinder för expansion har minskat kraftigt och andelen företag som inte ser några hinder har ökat något. Trots det är konjunkturprognosen för våren pessimistisk – vilket delvis kan bero på säsongeffekter – och både byggandet och anbudet förväntas minska kraftigt under första halvåret nästa år.

Detaljhandel

Handels konjunkturindex har stigit svagt sedan förra hösten och ligger nu på +20 – något över en normalkonjunktur. Även i Norrland som helhet har förändringarna varit små, även om nivåerna skiljer sig kraftigt åt mellan länen. Försäljningen för första halvåret var oförändrad medan det för andra halvåret ser ut att bli en mycket kraftig ökning. På grund av säsongeffekter som julhandel är andra halvåret genomgående bättre än första. Antalet anställda är oförändrat sedan i våras. Till våren väntas en kraftig konjunkturförbättring, men samtidigt väntas en tydlig personalminskning. Detta får dock en positiv effekt på lönsamheten som ser ut att kunna förbättras ganska kraftigt under hösten och vintern, detta trots förväntningar om en viss försäljningsminskning under första halvåret.

BYGG BAKOM FÖRBÄTTRAD LÄNSKONJUNKTUR

Länets konjunkturläge har stärkts tydligt sedan förra hösten. Industrins återhämtning fortsätter liksom rationaliseringarna – i båda fallen dock i en avstannande takt som däremot tar ny fart efter årsskiftet. Byggverksamheten genomför dock omfattande nyanställningar, detta efter att ha tagit ett rejält kliv uppåt på konjunkturkurvan. Prognoserna är dock försiktiga. Detaljhandelns konjunktur är fortsatt ganska stark, men uppgången har tagit en paus. Till våren skjuter detaljhandeln ny fart.

Tillverkningsindustri

Konjunkturläget har stärkts ytterligare sedan förra hösten, men takten har mattats av. Konjunkturindex har stigit från -16 till -8, dvs. inom ramen för normalkonjunktur. Fortfarande tynger dock de större företagen, med fler än 100 anställda, ner konjunkturen, medan de mindre företagen upplever en normalkonjunktur. Av industribranscherna är det massa- och pappersindustrin som dämpar ner konjunkturen. Industrins exportordergång har ökat kraftigt under första halvåret, men förväntningarna var ännu något högre. Hemmamarknaden utvecklades dock som väntat och ökade måttligt. För innevarande halvår fortsätter exportmarknaden att förstärkas men uppgången sker i en lugnare takt. Båda marknaderna ser ut att öka måttligt under innevarande halvår. Industrins totala orderstock är dock fortfarande något för liten.

Produktionen har så här långt under året ökat måttligt och ser ut att fortsätta så året ut. Detta har bromsat upp personalminskningarna, men de har ändå fortsatt i måttlig takt sedan i våras. Rationaliseringarna har skett bland storföretagen där kraftiga minskningar har skett medan de mindre företagen har ökat personalen något. Produktionsökningen har också klart ökat kapacitetsutnyttjandet, främst bland storföretagen, 63 % av företagen uppger nu att de går för fullt. Detta slår igenom i vilka hinder för expansion företagen ser. Sedan förra hösten har andelen företag som uppger maskiner och anläggningar som expansionshinder stigit från 8 % till 25 %. Samtidigt har efterfrågeläget minskat som hinder från 74 % till 46 %.

Till våren väntar sig företagen en hygglig förbättring av läget. För första halvåret ser exportmarknaden ut att fortsätta att öka måttligt, men hemmamarknaden mattas däremot något ytter-

ligare. Storföretagen fortsätter också sina rationaliseringar fram till våren vilket även slår igenom på totala antalet anställda som minskar måttligt.

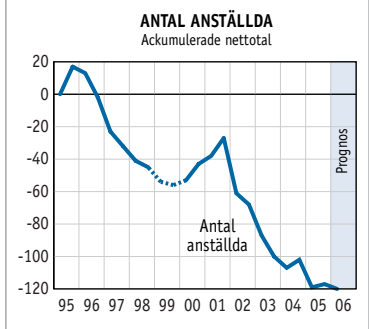
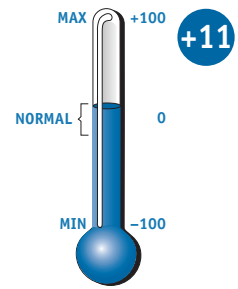
Byggverksamhet

Det råder under hösten en byggboom i länet. Sedan förra hösten har konjunkturindex skjutit i höjden, från +19 till +57. Det innebär en klar högkonjunktur. Byggandet har ökat kraftigt under året och takten ser även ut att tillta under hösten. Antagna utbud utvecklas försiktigare och ökar bara svagt. Det ökande byggande har även lett till en mycket kraftig ökning av antalet anställda vilket även syns i att bristen på personal – i synnerhet betongarbetare – nu börjar bli påtaglig. Tillgången på arbetskraften är nu ett större hinder för expansion än efterfrågeläget, ett tydligt tecken på att branschen går för högt. Prognoserna för början av nästa år är återhållsamma och uppgången ser ut att mattas av en hel del.

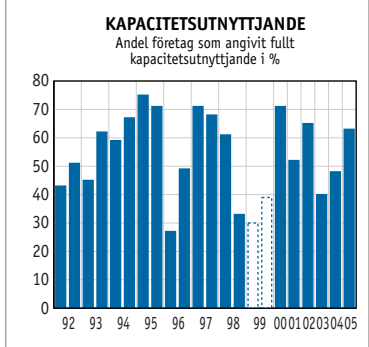
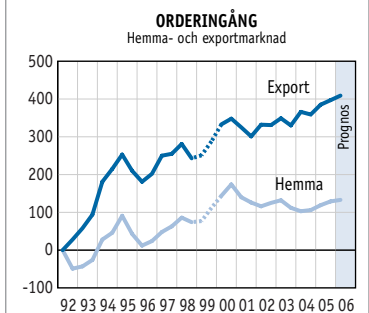
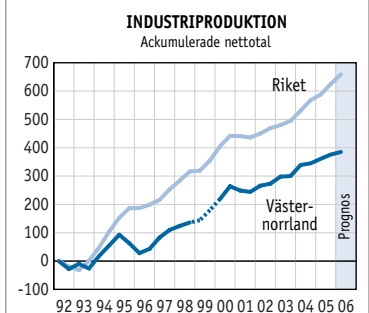
Detaljhandel

Konjunkturläget är i stort sett lika starkt som förra hösten, konjunkturindex ligger nu på +32, dvs. strax under en högkonjunktur. Det oförändrade läget är dock en besvikelse efter förra höstens mycket optimistiska prognos. Försäljningen ökade endast svagt under första halvåret, trots förväntningar om en mycket kraftig ökning. Ökningen tycks dock ha påbörjats under innevarande halvår som er ut att bli mycket starkt, då spelar visserligen julhandel och andra säsongseffekter in. Efter årsskiftet pekar det mesta på att branschen går in i en ny högkonjunktur. Försäljningen väntas öka kraftig nästa halvår och fram till våren planeras stora personalökningar. Den ökade personalen hindrar däremot inte företagen från att även tro på en mycket kraftig lönsamhetsförbättring.

NÄRINGSLIVET

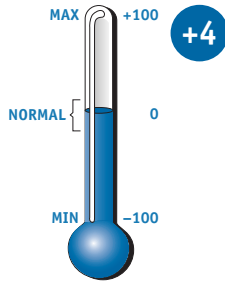

INDUSTRI

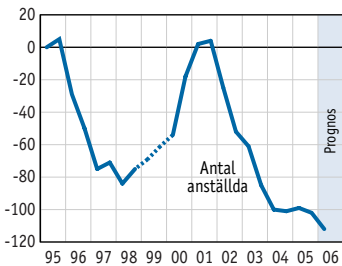

NÄRINGSLIVET

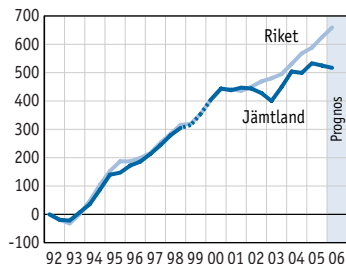

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade netttotal

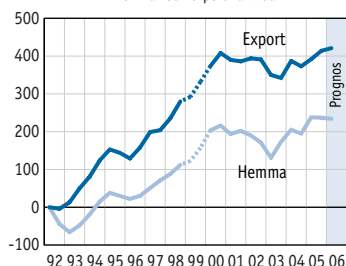

INDUSTRI

INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade netttotal

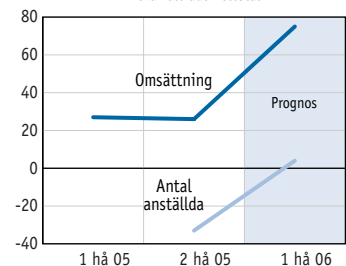

ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

TURISM

TURISM
Ackumulerade netttotal

BRA DRAG I TURISNÄRINGEN

Industrikonjunkturen är oförändrad sedan i fjol och det förefaller inte bli några stora förändringar under det kommande halvåret. Byggkonjunkturen har återhämtat sig något. Lönsamheten i detaljhandeln har varit en besvikelse, men optimismen om bättre tider består. För turistbranschen går det bra och den starka konjunkturen ser ut att bli ännu bättre i början av nästa år.

Tillverkningsindustri

Industrikonjunkturen i Jämtland fortsatte i våras uppåt i god fart. Orderingsgången ökade markant, speciellt då från hemmamarknaden. 57 % av industriföretagen rapporterade ökad hemmamarknadsefterfrågan, medan exportefterfrågan steg i mera måttlig takt. Även industriproduktionen steg ganska kraftigt. Speciellt bra gick det för verkstadsföretagen, där hela 70 % rapporterade ökad produktion, medan däremot produktionen i trävaruindustrin minskade något. Under innevarande höst verkar hemmamarknaden stagnera, vilket inte minst är märkbart för verkstäderna, där orderingsgången sjunker. På exportsidan ser det något bättre ut. Den mattare ordersituationen resulterar i att produktionen ligger kvar på ungefär samma nivå som i våras. Orderstockarna har stärkts något det senaste året. Kapacitetsutnyttjandet inom industrin har sjunkit och befinner sig på en historiskt sett ganska låg nivå. För industrin totalt angav 27 % av företagen att de utnyttjade fullt kapacitetsutnyttjande i september.

Konjunkturindex för hösten 2005 har uppmätts till +7, oförändrat från i fjol. För verkstäderna ser bilden något bättre ut. Värdet för den branschen var +24, medan den för trävaruindustrin var -12. Inför 2006 är företagen måttligt optimistiska – man räknar inte med någon större förändring i konjunkturbilden. Orderingsgången stabiliseras på nuvarande nivå för tillverkningsindustrin totalt, vilket ser ut att leda till oförändrad eller något vikande produktion. Sysselsättningen i industrin har varit på väg nedåt under en längre tid, även om bilden under 2004 och 2005 varit något ljusare. Under våren 2006 vänder dock sysselsättningen åter neråt.

Byggverksamhet

Byggkonjunkturen i Jämtland var i fjol relativt svag och företagens spådomar inför 2005 gav

inte heller uttryck för någon större optimism. Utfallet verkar ha blivit aningen bättre än förväntat. Byggandet sjönk dock under våren 2005. Under innevarande höst ser det dock ut att kunna bli en ljusning. Nästan två tredjedelar av företagen räknar med ökad orderingsgång och ökat byggande under hösten. Orderstocken har ökat betydligt jämfört med ett år tidigare. Konjunkturindex för hösten har beräknats till +31, avsevärt mycket bättre än de +9 som uppmättes i september 2004. Bedömningarna inför våren 2006 är ganska försiktiga, men tyder på att byggandet kan komma att ligga kvar på samma nivå som under innevarande höst.

Detaljhandel

Försäljningsutvecklingen för detaljhandeln var tämligen negativ i våras. Hela 60 % av företagen angav en minskad försäljning, vilket var i linje med de pessimistiska förväntningarna från i fjol. Då hade man förhoppningar om en förbättrad lönsamhet, men denna har ännu inte infunnit sig. 52 % angav dålig lönsamhet, medan endast 16 % ansåg att det rädde god lönsamhet. Detta är klart sämre än förra året. Nu finns återigen förhoppningar om att den negativa trenden ska brytas. 61 % tror på en ökad försäljning under våren 2006, och andelen som räknar med förbättrad lönsamhet är ännu större.

Turism

Turistnäringen, med dess stora betydelse för Jämtland, går mycket bra för närvarande. Konjunkturindex har för hösten beräknats till +40 och man förväntar sig i branschen att konjunkturbilden kommer att förbättras ytterligare under nästa halvår. Hälften av företagen tror på ännu bättre tider, medan den andra hälften räknar med oförändrad konjunktur. Lönsamheten kan för närvarande betraktas som normal – denna bedömning gör 61 % av företagen – men man räknar med rejäla förbättringar i detta avseende under första halvåret 2006.

HÖG FART PÅ DETALJHANDELN

Konjunkturen för tillverkningsindustrin fortsätter uppåt i jämn och stadig takt, både under innevarande höst och kommande vår. Byggandet har tagit sig upp ur den tidigare vågdalen, men det riktiga lyftet låter dock vänta på sig. Detaljhandeln har riktigt goda tider, och utvecklingen väntas fortsätta med ökande försäljning och förbättrad lönsamhet.

Tillverkningsindustri

Utvecklingen för industriföretagen i Västerbotten har fortsatt uppåt i en stadig takt. Branschen var för ett år sedan ganska optimistisk i sina förutsägelser om framtiden. Utvecklingen av ordergång och produktion under första halvåret i år har även visat sig stämma bra med spådomarna. Efterfrågan steg både på export- och hemmamarknaden och produktionsnivån höjdes jämfört med föregående halvår. Närmare hälften av företagen i branschen rapporterade ökad produktion. Den positiva bilden har förstärkts ytterligare under hösten, med fortsatt uppgång av både ordergång och produktion. Orderböckerna har blivit tjockare, medan färdigvarulagren legat på en oförändrad nivå det senaste året. Sysselsättningen i branschen, som visade en uppåtgående trend redan i fjol, har fortsatt att stiga under första halvan av 2005. Kapacitetsutnyttjandet fortsätter att ligga på en mycket hög nivå. I september körde 65 % av industriföretagen för fullt, vilket är den näst högsta noteringen någonsin.

Konjunkturindex för tillverkningsindustrin har för hösten beräknats till +15, vilket är en marginell förbättring sedan i fjol. Skillnaderna mellan branscherna är stora – från +47 för maskinindustrin till -16 för trävaruindustrin som har det besvärligaste läget. Även verkstadsindustrin ligger bra till, med konjunkturindex +39. Företagen tror på en klar förstärkning av konjunkturen under det kommande halvåret. En tredjedel har denna uppfattning, medan flertalet av de övriga företagen räknar med oförändrad konjunktur. Följden ser ut att bli en fortsatt, om än måttlig uppgång i ordergången, främst då på hemmamarknaden. Detta ger upphov till en viss produktionshöjning under första halvan av 2006. Uppgången i produktion kan bli störst inom trävaruindustrin, som startar från en förhållandevis låg nivå, samt

inom maskinindustrin. Sysselsättnings-utvecklingen inom den totala tillverkningsindustrin, som varit positiv under ett par år, ser däremot ut att eventuellt vända svagt nedåt under nästa halvår. En fjärdedel av företagen räknar med att dra ned på personalstyrkan.

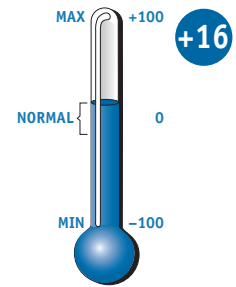
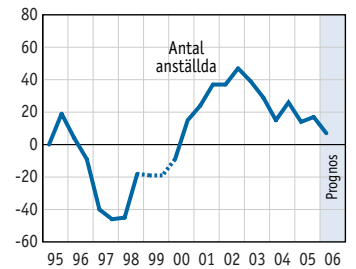
Byggverksamhet

Förra året innebar för byggbranschen i Västerbotten en klar återhämtning från den vågdal där branschen befann sig under 2003. Byggandet har fortsatt att utvecklas i positiv riktning under början av 2005. Netto 13 % av företagen rapporterade ökat byggande under första halvåret, jämfört med föregående halvår. Ordergång och byggandet verkar fortsätta uppåt under senare delen av året. Sysselsättningen håller sig i år på en relativt oförändrad nivå. Den positiva utvecklingen av ordergång och byggande återspeglas inte riktigt i företagens bedömningar av rådande konjunkturläge, som snarast blivit mera pessimistiska än för ett år sedan. Förväntningarna är dock att konjunkturbilden ska förstärkas kommande halvår, vilket leder till visst ökat byggande.

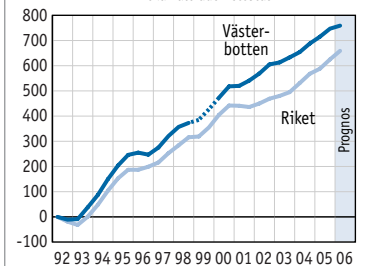
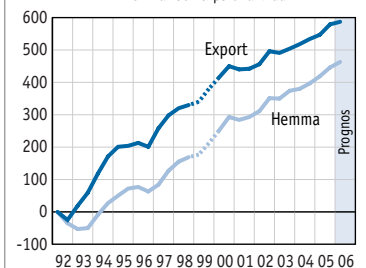
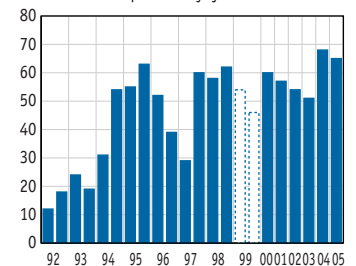
Detaljhandel

Konjunkturen för detaljhandeln fortsatte starkt uppåt i våras. Två tredjedelar av företagen rapporterade ökad försäljning. Under hösten ser det ut att fortsätta uppåt i oförminskad takt. Konjunkturindex för branschen har för hösten uppmätts till +42, vilket kan betecknas som högkonjunktur. Försäljningsökningen har dessutom åtföljts av en minskning av antalet anställda, vilket givit som resultat att företagets bedömning av lönsamheten har förbättrats rejält sedan förra hösten. Man räknar nu med att utvecklingen under kommande halvår ska fortsätta i samma riktning, med ökande försäljning och förbättrad lönsamhet.

NÄRINGSLEVET

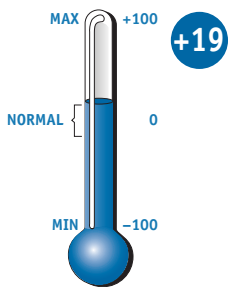
ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade nettotal

INDUSTRI

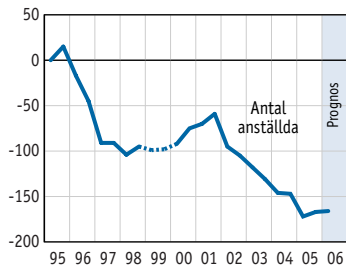
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade nettotalORDERGÅNG
Hemma- och exportmarknadKAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

NÄRINGSLIVET

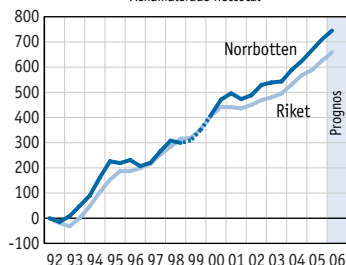

ANTAL ANSTÄLLDA
Ackumulerade nettotal

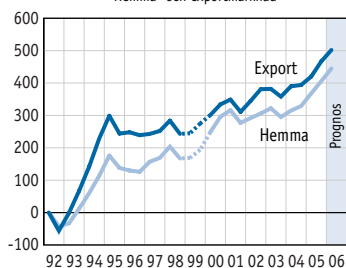

INDUSTRI

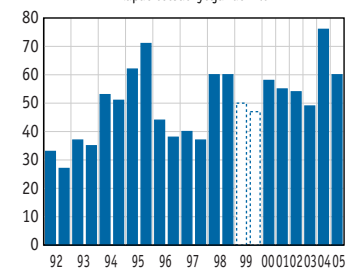
INDUSTRIPRODUKTION
Ackumulerade nettotal

ORDERINGÅNG
Hemma- och exportmarknad

KAPACITETSUTNYTTJANDE
Andel företag som angivit fullt kapacitetsutnyttjande i %

HET BYGGKONJUKTUR

Det har gått bra för tillverkningsindustrin hittills under 2005 och ordergång och produktion väntas fortsätta uppåt under våren. För byggbranschen har konjunkturen lyft ordentligt i år, och alla tecken tyder på att uppgången fortsätter i hög fart under 2006. För detaljhandeln har det däremot varit ganska trögt och det ser inte heller alltför ljusst ut inför våren.

Tillverkningsindustri

För ett år sedan var optimismen inför framtiden påtaglig i den norrbottniska industrin. Det pekade uppåt för flertalet branscher. Utfallet under våren 2005 visar tydligt att optimismen var helt befogad – både ordergång och produktion ökade markant jämfört med föregående halvår. 55 % av industriföretagen ökade sin produktion och det gick mycket bra för trävaruindustrin, som tidigare hade vissa problem. Den gynnsamma konjunkturbilden ser ut att hålla i sig under innevarande höst. Den breda uppgången fortsätter, vilket gäller inte minst trävaruindustrin, där särskilt exportefterfrågan väntas öka mycket starkt. Orderstockarna har ökat och färdigvarulagren minskat det senaste året. Kapacitetsutnyttjandet har minskat något från fjolårets rekordnivå, på grund av genomförda investeringar i högre kapacitet. Det var dock hela 60 % av företagen som angav att de körde för fullt, vilket även det är bland de högsta andelar som noterats för Norrbotten.

Konjunkturindex för tillverkningsindustrin har för hösten beräknats till +26, vilket är en klar förbättring från hösten 2004, då värdet uppmättes till +17. Verkstadsindustrin har ett ännu bättre läge – för den branschen var konjunkturindex +33. Man väntar sig en fortsatt förstärkning av konjunkturbilden. Närmare hälften av företagen gör denna bedömning. Detta kommer att resultera i fortsatt uppgång i efterfrågan, både på export- och hemmamarknaden. Även produktionen kommer att öka markant – omkring hälften av industriföretagen tror på en ökad produktion. Uppgången sker på bred front, för flertalet industribranscher. Det bör dock noteras att kapacitetsutnyttjandet är högt och att viss personalbrist har börjat märkas för en del företag. 38 % av verkstadsföretagen anger att det råder brist på yrkesarbetare. Sysselsättningen inom industrin

ser ut att öka marginellt under det kommande halvåret.

Byggverksamhet

Byggföretagen i Norrbotten var förra hösten försiktiga i sina förutsägelser om den kommande konjunkturen. Man räknade i allmänhet att läget under 2005 skulle vara ganska oförändrat jämfört med 2004. Påbörjade och planerade byggprojekt i länet har lett till att utvecklingen visat sig bli en helt annan. Ordergången har överträffat förväntningarna mycket kraftigt. Byggandet ökade under våren dramatiskt och hela 78 % av byggföretagen rapporterade ökat byggande jämfört med andra halvåret 2004. Konjunkturindex för branschen, som för ett år sedan var -2, har för innevarande höst uppmätts till +56, vilket får betecknas som högkonjunktur. Orderstocksomdömena har också i hög grad förändrats i positiv riktning. Synen på konjunkturbilden under innevarande höst och kommande vår är närmast odelat positiv. Konjunkturen stärks ytterligare och byggandet fortsätter uppåt i rask takt. Den ökande aktiviteten ser ut att leda till kraftigt ökande sysselsättning i branschen under kommande år. Produktionskapacitet och tillgång till personal skulle kunna innebära ett hot mot expansionsplanerna.

Detaljhandel

Konjunkturindex för branschen har för hösten beräknats till -6, vilket är något sämre än ett år tidigare. Det faller dock inom ramen för vad som kan betraktas som normalkonjunktur. Försäljningen har under 2005 haft en matt utveckling och lönsamheten har inte förbättrats. Förväntningarna inför första halvåret 2006 är ganska lågt ställda. Man räknar med en avmattning i försäljningsvolymen, men tror samtidigt på en viss lönsamhetsförbättring. Sysselsättningen i branschen fortsätter nedåt.

BRANSCHÖVERSIKT FÖR NORRLAND MED KONJUNKTURINDEX HÖSTEN 2005

	Gävleborg			Västernorrland			Jämtland			Västerbotten			Norrbotten			Norrland		
	Syssel- satta ¹⁾	Andel ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel- satta ¹⁾	Andel ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel- satta ¹⁾	Andel ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel- satta ¹⁾	Andel ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel- satta ¹⁾	Andel ²⁾ %	Konj. index ³⁾	Syssel- satta ¹⁾	Andel ²⁾ %	Konj. index ³⁾
Tillverkningsindustri, tot	25,9	32,8	38	16,7	21,1	-8	6,5	8,2	7	17,1	21,6	15	12,9	16,3	26	79,1	50,5	18
- Trävaruindustri	2,5	27,9	24	1,2	13,8	28	1,2	13,2	-12	2,5	28,0	-16	1,5	17,1	15	8,9	5,7	6
- Sägverksindustri	1,1	23,6	..	0,8	16,3	..	0,6	12,7	..	1,4	28,5	..	0,9	18,9	..	4,8	3,0	-6
- Massa- och pappersindustri	3,4	34,8	31	4,3	43,8	-63	0,1	0,6	..	0,5	4,9	..	1,5	15,9	..	9,7	6,2	-29
- Kemisk industri	0,6	12,5	..	1,5	34,4	..	0,2	3,9	..	1,6	36,5	7	0,6	12,7	..	4,4	2,8	33
- Stål- och metallverk	5,4	58,0	..	0,9	10,0	..	0,0	0,0	..	1,1	11,6	..	1,9	20,4	..	9,2	5,9	54
- Verkstadsindustri	11,2	32,3	36	6,3	18,0	21	3,4	9,8	24	8,8	25,4	39	5,0	14,5	33	34,8	22,2	33
- Maskinindustri	2,2	25,4	12	2,1	24,3	..	0,9	10,1	..	2,8	32,3	47	0,7	7,9	..	8,6	5,5	37
- Övrig industri	2,9	24,2	..	2,5	20,9	..	1,7	13,9	..	2,6	21,6	..	2,3	19,4	..	12,1	7,7	..
Byggsamhet	6,4	22,3	6	7,1	24,8	57	2,6	9,0	31	5,9	20,5	-13	6,7	23,4	56	28,7	18,3	27
Detaljhandel ⁵⁾	3,6	24,7	20	3,2	22,1	32	1,4	9,8	-10	3,3	22,8	42	3,0	20,6	-6	14,7	9,4	16
Uppdragsverksamhet	8,1	23,6	..	8,2	24,0	..	4,4	12,8	..	6,5	19,1	..	7,0	20,5	..	34,2	21,8	-3
IT-verksamhet ⁶⁾	4,1	26,2	..	3,4	21,6	..	2,5	16,0	..	2,8	17,7	..	2,9	18,5	..	15,7	10,0	21
Totalt för resp. region	44,0	28,1	28	35,3	22,5	11	14,9	9,5	4	32,9	21,0	16	29,7	18,9	19	156,6	100,0	17

¹⁾ Tusental ²⁾ Länets andel av Norrland ³⁾ Avser konjunkturläget hösten 2005 ⁴⁾ Andel av näringslivet totalt i Norrland ⁵⁾ Exkl. livsmedelshandel ⁶⁾ Ingår ej explicit i totalen

Undersökningsmetodik

Konjunkturutvecklingen i en region är givetvis intimt sammanlänkad med den totala ekonomiska utvecklingen i landet. Trots det kan det finnas så stora skillnader i näringslivsstruktur att konjunkturutvecklingen i landet inte alltid kan ligga till grund för en bedömning av utvecklingen i regionen.

Skillnader i näringslivsstruktur kan bestå av olikheter avseende t.ex. branschstruktur, exportintensitet och graden av legotillverkning hos företagen. Vid konjunkturanalys är det av speciellt intresse att se på branschstatistiken grupperad efter slutanvändning. En sådan gruppering till sektorer underlättar en analys av utvecklingen över tiden.

I Norrlandslänen ligger t.ex. gruvornas, skogsindustrins samt järn- och stålindustrins andel av industrins totala förädlingsvärde på 47 %, jämfört med 18 % i riket. Detta förhållande i kombination med exportintensiteten hos företagen inom råvaruindustrierna leder till att en konjunkturuppgång i Norrland bör ligga före en konjunkturuppgång i landet. Förklaringen till detta är att råvaruindustrier tenderar att leda utvecklingen i en internationell konjunkturuppgång.

Andra faktorer som t.ex. grader av legotillverkning i olika branscher påverkar givetvis också situationen. För att få bättre information om regionens utveckling är regionala konjunkturundersökningar ett alternativ.

Undersökningens uppläggning

Konjunkturbarometern för Norrland omfattar fem huvudbranscher: Tillverkningsindustri, byggnadsindustri, detaljhandel, uppdragsverksamhet och IT-branschen. Dessutom belyses turistnäringen genom indikatorer för hotellverksamhet och biluthyrning. Undersökningen baseras på ett urval företag i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och är en postenkät som omfattar totalt ca 850 företag i hela Norrland.

För tillverkningsindustrin är urvalet stratifierat på bransch och storlek (antal anställda). Urvalet är så konstruerat att god täckning fås ned till storleksgruppen med minst 10 anställda. Detta görs för att kunna särredovisa små och medelstora företag. Företag med mer än 100 anställda totalundersöks. I undersökningen ingår för Norrland totalt drygt 500 industriföretag.

För näringsgrenarna byggnadsindustri och detaljhandel baseras konjunkturbarometern på ett urval av 25 företag per län i vardera branschen, och för uppdragsverksamhet, IT-verksamhet och turism ett urval av 40, 55 resp 35 företag i Norrland som helhet.

Urvalsramen utgörs av SCB:s Företagsdatabas (FDB). Företagen tillfrågas via en enkät, där företagsledningen ombeds besvara ett antal frågor avseende den ekonomiska utvecklingen för innevarande och kommande halvår. För varje fråga finns i regel tre svarsalternativ: större/oförändrad/mindre.

Vid bearbetning av resultaten vägs svaren med ett storleksmått (förädlingsvärde alternativt antal anställda), så att de större företagen väger tyngre än de mindre. Resultaten presenteras som s.k. netttotal. Netttotalen utgörs av saldot mellan de företag som uppgivit positiv respektive negativ utveckling eller omdöme. Materialinsamling, statistisk bearbetning och analys görs av SCB.

Andel svarande bland tillfrågade företag uppgår till drygt 90 % för företag med över 100 anställda. För företag med mindre än 100 anställda är svarsfrekvensen något lägre.

Om Konjunkturindex för Norrland

Syftet med en konjunkturindex är att ge ett sammanfattande mått på konjunkturen, dvs. det ekonomiska läget, i en bransch eller region vid en viss tidpunkt. Konjunkturindexen för en region är en sammanvägning av det aktuella konjunkturläget för de olika branscher som ingår och undersöks i en region.

Konjunkturläget för varje bransch är i sin tur grundat på företagens egna bedömningar av konjunkturen, bra/normal/dålig, vid en viss tidpunkt. Konjunkturindex, baserat på s.k. netttotal, har en möjlig variationsbredd från -100 till index +100. Värdet 0 med en toleransgräns på ca ±15 enheter anger läget för en s.k. normalkonjunktur. -100 anger en nattsvart lågkonjunktur och +100, vilket anger att 100 % av företagen givit omdömet "bra" om konjunkturen, står för en överhettad högkonjunktur. Gränserna för låg- och högkonjunktur har schablonmässigt satts till index ca -40 respektive +40.

Lån till lovande affärsidéer.

Norrlandsfondens uppgift är att främja utvecklingen i norrländska företag.

Varje år lånar vi ut cirka 150 miljoner kronor till tillverkande och

tjänsteproducerande företag som investerar i tillväxt och ökad lönsamhet.

Våra låneprodukter utgörs av flexibla toplån, konvertibla skuldebrev och garantier.

Vi har ett nära samarbete med banker, riskkapitalbolag och andra intressenter.

Lån till lovande affärsidéer

Luleå: Köpmangatan 40, Box 56, 971 03 Luleå. Telefon 0920-24 42 50. Fax 0920-24 42 69.
Sundsvall: Södra Järnvägsgatan 31, 852 37 Sundsvall. Telefon 060-12 82 70. Fax 060-12 31 03.
Webbadress: www.norrlandsfonden.se